

Universiteit
Leiden
The Netherlands

NJ 2005/144
Cleiren, C.P.M.

Citation

Cleiren, C. P. M. (2005). NJ 2005/144. *Nederlandse Jurisprudentie*, 2005(14), 1332-1339.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/16025>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/16025>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

NJ 2005, 144

Noot van C.P.M. Cleiren

Noot

De onderhavige beschikking handelt over een aanvraag voor verwijzing ex artikel 510 Sv. Dat artikel uit het Wetboek van Strafvordering behelst een regeling die een afwijking creëert op de hoofdregel van de relatieve competentie. De toepassing van die regeling komt in aanmerking als een rechterlijk ambtenaar voor zijn rechtbank, gerechtshof of gerecht binnen het ressort van zijn rechtbank of gerechtshof zou moeten worden vervolgd en berecht. In zo'n geval wijst de Hoge Raad — op verzoek van het Openbaar Ministerie — een ander gerecht van gelijke rang aan.

In de onderhavige casus staat de procedure van art. 510 Sv niet ter discussie, maar wel de vraag naar de reikwijdte van die regeling. Kort gezegd legt de Hoofdofficier van Justitie de Hoge Raad een verzoekschrift voor dat primair behelst het verzoek om te bepalen dat met het oog op aanbidding van een OM-transactie op basis van toepasselijke richtlijnen art. 510 Sv niet hoeft te worden gevolgd. De Hoge Raad passeert dit verzoek en wijst op grond van art. 510 Sv een ander gerecht aan.

De beschikking geeft aanleiding een aantal aspecten betreffende de historische strekking en de potentiële huidige betekenis van art. 510 Sv te bespreken. Daarvoor is met name aanleiding vanwege het grote verschil van interpretatie dat ligt besloten in de beslissing van de Hoge Raad en de conclusie van de advocaat-generaal, alsmede vanwege de wel zeer beknopte wijze waarop de Hoge Raad de beschikking motiveert en daarmee de zeer zorgvuldig opgebouwde en gemotiveerde conclusie van de advocaat-generaal in deze zaak naast zich neerlegt.

De regeling van art. 510 Sv strekt volgens de wetsgeschiedenis en vroegere rechtspraak tot het bevorderen van de integriteit van de strafrechtspleging. De Hoge Raad omschrijft de trekking in dit geval tamelijk concreet, waar hij art. 510 zo leest dat het beoogt te waarborgen dat een rechterlijk ambtenaar in eerste of tweede aanleg zal worden vervolgd of berecht door een zodanige instantie dat de schijn van bevoordeling of benadeling van hem wordt vermeden. De Hoge Raad verwijst bij die overweging naar zijn eerder gegeven beschikking van 14 april 1998 (*DD* 98.276). In die beschikking gaat het met name om de vraag of bij de beoordeling van het verzoek op grond van art. 510 Sv reeds rekening moet worden gehouden met het gerecht dat mogelijk in hoger beroep over de betreffende strafzaak zou moeten oordelen. Hoewel die vraag naar de letter van art. 510 Sv niet voor inwilliging in aanmerking kwam, was de Hoge Raad in dat geval van oordeel dat strekking van art. 510 Sv, het voldoende waarborgen van het vermijden van de schijn van bevoordeling of benadeling, meebracht dat een rechtbank uit een ander ressort moest worden aangewezen. De Hoge Raad benutte de strekking van art. 510 Sv derhalve voor het oprekken van de reikwijdte van de wet. De gevallen waarin de bescherming mogelijk is worden zelfs uitgebreid tot gevallen buiten de letter van de wet.

In de onderhavige beschikking rekt de Hoge Raad de reikwijdte van art. 510 Sv ook op en wederom met een beroep op het belang van de vermindering van de schijn van bevoordeling of benadeling. Niet alleen de vervolging met het oog op berechting én de berechting door de rechter onder de potentiële sluier van zo'n schijn moet worden voorkomen, maar ook de beslissing om niet te vervolgen of te transigeren. De Hoge Raad is van oordeel dat ook het vermijden van die schijn in de laatstgenoemde omstandigheden van belang is en breidt

daarmee de reikwijdte van art. 510 Sv tot die bevoegdheid van het Openbaar Ministerie uit. Deze gedachte valt zeker te verdedigen vanuit de geformuleerde strekking van art. 510 Sv. De schijn van bevoordeling of benadeling kan zich immers ook al voordoen bij de beslissing van het Openbaar Ministerie om al dan niet (voorwaardelijk) te vervolgen of te transigeren. Desondanks kunnen bij dat oordeel stevige vraagtekens worden geplaatst. Opvallend genoeg plaveit de Hoge Raad zijn eigen weg door de omschrijving van de strekking van art. 510 Sv reeds afwijkend van de wettekst — maar ook afwijkend van de door hemzelf aangehaalde beschikking uit 1998 — te formuleren. Hij stelt dat de strekking van art. 510 Sv is te waarborgen dat een rechterlijk ambtenaar die wordt verdacht van een strafbaar feit (...) zal worden vervolgd *of* berecht door een zodanige instantie dat de schijn van bevoordeling of benadeling zal worden vermeden. De wet en de aangehaalde beschikking spreken van vervolging *en* berechting. De uitbreiding van art. 510 Sv die daarvan het gevolg is evenwel van een volstrekt andere orde dan de uitbreiding in de eerder aangehaalde beschikking. Om een en ander goed helder te maken is het wenselijk vooraf te onderscheiden tussen zij die en datgene wat moet worden beschermd door de regeling van art. 510 Sv en zij die die bescherming — in afwijking van de normale competentieregeling van de artt. 2–6 Sv — moeten realiseren. Het doel van de regeling ligt zoals gezegd in de bescherming tegen de schijn van bevoordeling of benadeling en beoogt alle rechterlijke ambtenaren, dus ook de leden van het Openbaar Ministerie, daartegen te beschermen. De realisering van die bescherming brengt mee dat de normale competentieregeling van de gerechten waarvoor een zaak zou worden vervolgd en berecht aanpassing verdient en een ander gerecht wordt aangewezen voor vervolging en berechting. Art. 510 Sv biedt voor die gevallen de procedure. De hoofdregel van de relatieve competentie — en ook de afwijking daarvan in art. 510 Sv — is niet gericht op het reguleren van de binnen het OM geldende bevoegdheidsverdeling tot het nemen van de beslissing om (al dan niet) te vervolgen of het aanbieden van een transactie, maar op het reguleren dat de vervolging en berechting onder omstandigheden voor een bepaald gerecht plaatsvindt.

De Hoge Raad breidt met zijn overweging de strekking van art. 510 Sv evenwel uit met een regeling die de bevoegdheidsuitoefening van het Openbaar Ministerie om een zaak niet te vervolgen raakt. Als de schijn van bevoordeling of benadeling aan de orde kan zijn wordt zelfs de beslissing om niet te vervolgen of te transigeren onderworpen aan de aanwijzingsbevoegdheid van de Hoge Raad volgens art. 510 Sv. Daarmee treedt de Hoge Raad in de normale regeling van het ‘bevoegde’ OM- organisatieonderdeel. Dit is opvallend omdat daarmee de aard van de regeling van art. 510 Sv, namelijk een competentieregeling voor de gerechten, wordt verlaten. Er is duidelijk sprake van een oprekken van de wet. De Hoge Raad ontloopt deze problematiek evenwel door de beslissing te baseren op art. 510 Sv en daarmee te gieten in de vorm van een beslissing over het competente gerecht. De door de Hoge Raad gekozen weg is ook opvallend omdat de Hoge Raad deze beslissing zo ‘onopvallend’ neemt, terwijl het betoog van de advocaat-generaal en de tekst van de wet in de andere richting wijzen.

In het verlengde van het voorgaande kan men de vraag stellen of de strekking van art. 510 Sv deze door de Hoge Raad gekozen oplossing wel vereist. Bij de lijn van de Hoge Raad wordt het Openbaar Ministerie een orgaan dat de toets van schijn van benadeling en bevoordeling ook op haar eigen bevoegdheid tot seponeren en transigeren moet betrekken en een verzoek tot afwijking van de reguliere competentieverdeling niet mag ontlopen. Maar is dat nodig? Natuurlijk geldt ook voor het openbaar ministerie de eis van onpartijdig optreden en het voorkomen van (de schijn van) partijdigheid. Maar vanuit bestuurlijk-organisatorisch perspectief kan men zich afvragen of de Hoge Raad zich niet erg ver weg begeeft van de beschermende rol die aan hem bij de regeling van art. 510 Sv wordt toebedeeld. De competentieregeling voor het OM volgt weliswaar in beginsel die van de zittende

magistratuur, maar de verantwoordelijkheid voor de realisering daarvan ontrekt zich in beginsel aan de zittende magistratuur en daarmee ook aan de Hoge Raad. De waarborgen voor het realiseren van onpartijdigheid en het voorkomen van schijn van partijdigheid liggen voor het Openbaar ministerie — anders dan bij de zittende magistratuur — dan ook ingebed in de mogelijkheden die het Openbaar Ministerie als organisatie heeft. Er zijn immers — zoals de advocaat-generaal ook aangeeft — binnen de taakvervulling van het Openbaar Ministerie zelf voldoende aanknopingspunten om tot een andere oplossing te komen. Voorziet de ‘alerte’ OM-ambtenaar die de transactie moet beoordelen in een concreet geval bijzondere risico's voor de onpartijdigheid, dan staan hem veel eenvoudiger mogelijkheden ter beschikking dan het verzoek tot aanwijzing van een ander gerecht te doen bij de Hoge Raad (volgens art. 510 Sv). Allereerst is bij de invoering van de Wet reorganisatie openbaar ministerie en instelling plaatsvervangend officier van justitie bij de andere arrondissementsparketten en het landelijk parket is. Het is op basis van de artt. 135–138 RO eenvoudig om de zaak over te dragen aan een officier van een ander parket, waarmee de (schijn van) partijdigheid snel en direct kan worden vermeden. Een officier die alert en integer genoeg is om aan een verzoek in de zin van art. 510 Sv te denken, zal ook geen moeite hebben om de weg van overdracht te kiezen en zich daarvoor te baseren op beginselen van een goede procesorde waaraan het Openbaar ministerie zich volgens geldend zich bij het uitoefenen van de bevoegdheden dient te houden, zoals het beginsel van evenredige belangenafweging, het verbod van onzuiverheid van oogmerk en het gebod van gelijke behandeling. Seponeert of transigeert de betreffende OM-ambtenaar de zaak zelf, dan behoort die beslissing hoe dan ook te passen in het beleid van het Openbaar Ministerie en kan (en zal) die beslissing daarop — langs hiërarchische weg — kunnen worden getoetst. Daarnaast kan de Officier van Justitie ook altijd de zaak voorleggen aan de hoofdofficier van justitie of aan het college van Procureurs-generaal om partijdigheid of schijn daarvan te voorkomen. Binnen het Openbaar Ministerie zijn dus vele andere waarborgen aanwezig en heeft de officier de weg van een verzoek volgens art. 510 Sv niet nodig om adequate bescherming van collegae tegen (schijn van) partijdigheid te realiseren.

Moet er nu, binnen de lijn die de Hoge Raad volgt nog verschil worden gemaakt tussen de gevallen die onder een standaardtransactie vallen en de niet-standaardtransacties?

De Hoge Raad brengt geen onderscheid aan. In het geval naar het aanvankelijk oordeel van het openbaar ministerie een rechterlijk ambtenaar als verdachte van een strafbaar feit moet worden aangemerkt is de vermindering van de schijn van bevoordeling of benadeling ook van belang als hij overweegt (voorwaardelijk) niet te vervolgen of te transigeren. Bezien vanuit de magistratelijke rol van het Openbaar ministerie is daarvoor veel te zeggen. Ook het betoog van Fokkens leidt tot de conclusie dat er geen principieel onderscheid kan worden gemaakt tussen de standaard en de niet-standaard transactiegevallen. Hij geeft aan dat bij elke transactiebeslissing, zelfs als het een standaardtransactie betreft, altijd een individuele afweging dient plaats te hebben. Die argumentatie is een principiële en bevestigt de onmisbare rol van het openbaar ministerie als magistratelijk handhaver van de rechtsorde, waarbij de rechtsbescherming van de individuele verdachte niet uit het oog mag worden verloren. Toch is het goed erop te wijzen dat in geval er sprake is van een collega-verdachte, het optreden van de bevoegde OM-ambtenaar ook niet mag leiden tot rechtsongelijkheid in die zin, dat vanwege de collegiale relatie wordt afgeweken van het geldende beleid. Men kan uit goedbedoelde voorzichtigheid (en met het oog op onpartijdigheid) bijvoorbeeld besluiten de zaak maar aan de rechter voor te leggen en niet met transactie af te doen. Integriteit aan de ene zijde kan dus ook risico's aan de kant van de verdachte doen ontstaan.

De oplossing die de Hoge Raad kiest brengt niet mee dat art. 510 Sv ook moet worden ingeroepen in geval van een politietransactie. Dat lijkt in het licht van de strekking van art. 510 Sv redelijk. Er is immers in zo'n geval — zeker gezien vanuit het openbaar ministerie —

sprake van een automatisme. Het laat zich aanzien dat binnenkort de OM-boete zal worden ingevoerd. Omdat deze boete-vorm zich juist kenmerkt in standaardisering (automatisme), zal in die gevallen elk individueel karakter aan de beslissing ontbreken. In die omstandigheden zal de bescherming door art. 510 Sv niet zinvol kunnen worden ingeroepen. Er is dan sprake van gelijkenis met de politietransactie, die zo standaard is dat individuele afweging niet meer aan de orde is.

prof. mr. C.P.M. Cleiren

Nederlandse Jurisprudentie